

Anonimizēta versija

Tulkojums

C-405/21 – 1

Lieta C-405/21

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu

Iesniegšanas datums:

2021. gada 30. jūnijs

Iesniedzējtiesa:

Višje sodišče v Mariboru (Slovēnija)

Datums, kurā pieņemts iesniedzējtiesas nolēmums:

2021. gada 8. jūnijs

Prasītāja:

FV

Atbildētāja:

Nova Kreditna Banka Maribor d.d.

SLOVĒNIJAS REPUBLIKA
VIŠJE SODIŠČE V MARIBORU [Mariboras apelācijas tiesas]

Rikojums

Višje sodišče v Mariboru [...],

civillietā, kuru ierosinājusi prasītāja: **FV**, [...], Kapodistrija [*Capodistria*], [...], pret atbildētāju: **NOVA KREDITNA BANKA MARIBOR d.d.**, [...], Mariborā [*Maribor*], [...],

lūdzot atzīt kredītīgumu un ar to saistīto notariālo aktu par spēkā neesošiem, kā arī samaksāt summu 9361,44 EUR apmērā, un atzīt hipotēkas reģistrāciju par spēkā neesošu, dzēst spēkā neesošo ierakstu un atjaunot iepriekšējos zemesgrāmatas reģistra ierakstus (strīda vērtība ir 89 567,83 EUR),

izskatot **prasītājas iesniegto apelācijas sūdzību** par *Okrožno sodišče v Mariboru* [Mariboras apgabaltiesas] [...] 2020. gada 4. augusta spriedumu,

2021. gada 8. jūnija tiesas sēdē

NOLEMJ:

I. Eiropas Savienības Tiesai tiek uzdots šāds jautājums prejudiciālā nolēmuma saņemšanai:

“Vai Padomes Direktīvas 93/13/EEK 3. panta 1. punkts, to skatot kopā ar 8. un 8.a pantu, ir jāinterpretē tādējādi, ka tiem nav pretrunā valsts tiesību normas, kurās “godprātības” un “ievērojamas nelīdzsvarotības” nosacījumi ir definēti kā alternatīvi (kā nošķirti, autonomi un savstarpēji neatkarīgi nosacījumi), tādējādi, ka lēmuma pieņemšanai par līguma noteikuma negodīgumu ir pietiekami, ka pastāv izšķiroši fakti, kuri norāda tikai uz viena no minētajiem diviem nosacījumiem izpildi”?

II. Šī tiesvedība tiek apturēta līdz Eiropas Savienības Tiesas nolēmuma saņemšanai.

MOTĪVU DAĻA

- 1 Iesniedzējtiesa izskata prasītājas iesniegto apelācijas sūdzību par pirmās instances tiesas spriedumu, ar kuru tika noraidīti visi prasītājas prasījumi, ar kuriem tika lūgts konstatēt 2007. gada 19. septembra notariālā akta [...] un 2007. gada 19. septembra kredītlīguma [...] spēkā neesamību, atzīt par spēkā neesošu hipotēkas reģistrāciju, kura garantē kredīta tiesības, kuras izriet no minētā hipotekārā kredīta līguma [...], kā arī atzīt, ka nav jāmaksā summa EUR 9361,44 EUR apmērā un tiesāšanās izdevumi. Tā kā [pirmās instances tiesas] spriedums prasītājai bija nelabvēlīgs, tai ir piespriests atlīdzināt atbildētājas tiesāšanās izdevumus 11 039,06 EUR apmērā.
- 2 2007. gada 19. septembrī starp [sākotnējo] prasītāju (kura pēc kredītlīguma noslēgšanas, 2013. gada 31. jūlijā, nomira, bet kredīta atmaksu pārņēma pašreizējā prasītāja, viņas meita, saskaņā ar 2014. gada 21. jūlija līgumu par parāda pārņemšanu) un banku—atbildētāju tika noslēgts hipotekārā kredīta līgums. Saskaņā ar minētajā līgumā paredzēto vienošanos, kredītaņēmēja saņēma 149 220,00 CHF (Šveices franki) ar atmaksas termiņu 240 mēneši, proti, līdz 2027. gada 31. septembrim. Ikmēneša maksājuma summa ir 1001,76 CHF un kredīta atmaksa tiek nodrošināta ar pastāvīgu maksājuma uzdevumu kredītaņēmējas norēķinu kontā, kurā viņa saņēma ienākumus EUR. Līgumā nav ietverta īpaša vienošanās par valūtas maiņas kursu. 2018. gada 9. aprīlī prasītāja cēla prasību pirmās instances tiesā, pamatojot to ar valūtas maiņas kursa izmaiņām starp EUR un CHF, kuras tik ļoti ietekmēja kredītaņēmējas parādu, ka 2018. gada 10. februārī tā summa joprojām bija 72 597,53 EUR, lai arī pirmā ikmēneša maksājuma iemaksas dienā kredīta kopsumma bija 89 567,83 EUR.

- 3 Par pirmās instances tiesas spriedumu prasītāja iesniedza apelācijas sūdzību, norādot vairākus pamatus, uz kuriem atbildētāja atbildēja. Apelācijas sūdzības daļā, kas ir būtiska lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu pamatojuma nolūkiem, ar nosaukumu "*Vispārējās pārbaudes saskaņā ar direktīvas 3. panta 1. punktu saturs, nosacījums, kas attiecas uz godprātību un ievērojamu nelīdzsvarotību*", prasītāja uzdod jautājumus jeb formulē apgalvojumus, kuri attiecas uz Padomes Direktīvas 93/13/EEK (turpmāk tekstā – "direktīva") interpretāciju un uz savstarpējām attiecībām starp 3. panta 1. punktā definētajiem negodīga lūguma noteikuma esamības nosacījumiem un valsts tiesību normām.
- 4 Izskatot apelācijas sūdzību, *Višje sodišče v Mariboru* kā otrās instances tiesa uzskatīja, ka jautājums, vai valsts tiesību interpretācija atbilst direktīvas tekstam un mērķiem (Savienības tiesībām), ir būtisks strīda izšķiršanai un tādējādi, saskaņā ar *Zakon o sodiščih* [Likuma Par tiesu varu] 113.a panta pirmo un trešo daļu un Līguma par Eiropas Savienības darbību 267. pantu, nolēma apturēt tiesvedību un uzdot jautājumu Eiropas Savienības Tiesai (EST).

Savienības tiesības

- 5 Direktīvas 12. apsvērumā ir paredzēts: "*tā kā tomēr valstu tiesību akti, kādi tie ir pašlaik, ļauj paredzēt tikai daļēju saskaņošanu; tā kā jo īpaši šī direktīva aptver tikai tos līguma noteikumus, par kuriem nav atsevišķas vienošanās; tā kā dalībvalstīm būtu jādod iespēja, pienācīgi ņemot vērā Līgumu, piešķirt patērētājiem augstāku aizsardzības līmeni ar valsts noteikumiem, kas ir stingrāki, nekā šī direktīva*".

Direktīvas 17. apsvērumā ir paredzēts: "*tā kā šīs direktīvas nolūkos pievienoto terminu sarakstu var uzskatīt tikai par indikatīvu un, ņemot vērā direktīvas minimālo raksturu, dalībvalstis savos tiesību aktos var šo noteikumu darbības jomu paplašināt vai sašaurināt*".

Direktīvas 8. pantā ir paredzēts: "*Dalībvalstis var pieņemt vai saglabāt visstingrākos Līgumam atbilstīgus noteikumus jomā, uz ko attiecas šī direktīva, lai nodrošinātu visaugstāko patērētāja aizsardzības līmeni*".

Direktīvas 8.a pantā ir paredzēts: "*1. Ja dalībvalsts pieņem noteikumus saskaņā ar 8. pantu, tā informē Komisiju par to, kā arī par visiem turpmākiem grozījumiem, jo īpaši, ja minētie noteikumi:*

- *attiecina negodīguma novērtējumu uz individuāli apspriestiem līguma noteikumiem vai uz cenas vai atlīdzības atbilstīgumu, vai*
- *ietver līguma noteikumu sarakstus, ko uzskata par negodīgiem.*

2. *Komisija nodrošina, ka 1. punktā minētā informācija ir viegli pieejama patērētājiem un tirgotājiem, inter alia īpašā tīmekļa vietnē.*

3. Komisija 1. punktā minēto informāciju nosūta pārējām dalībvalstīm un Eiropas Parlamentam. Komisija apspriežas ar ieinteresētajām personām par minēto informāciju”.

Saskaņā ar direktīvas 3. panta 1. punktu: “Līguma noteikumu, par kuru nebija atsevišķas apspriešanās, uzskata par negodīgu, ja, pretēji prasībai pēc godprātības, tas rada ievērojamu nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, un tas notiek par sliktu patērētājam”.

Valsts tiesības

6 Konkrētā gadījumā galveno juridisko pamatu veido *Zakon o varstvu potrošnikov*¹ (Patērētāju tiesību aizsardzības likums, turpmāk tekstā – “ZVPot”) tiesību normas un, precīzāk, šī likuma 24. panta pirmā daļa:

“Līguma noteikumus uzskata par negodīgiem, ja:

- tie rada ievērojamu nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, un tas notiek par sliktu patērētājam, vai
- saskaņā ar šiem noteikumiem līguma izpilde nepamatoti kaitē patērētājam, vai
- saskaņā ar šiem noteikumiem līguma izpilde būtiski atšķiras no tā, ko pamatoti sagaidīja patērētājs, vai
- ar tiem tiek pārkāpti labas ticības un godprātības principi”.

Kopš ZVPot stāšanās spēkā šī tiesību norma palika nemainīga. Stājoties spēkā jaunajam tiesiskajam regulējumam, kas ir iekļauts ZVPot-A², likumdevējs patiešām skaidri norādīja, ka likuma grozījumu iemesls ir arī direktīvas transponēšana, taču uzsvēra, ka grozījumiem ir pārsvarā “nomotētisks” raksturs. Tādējādi likumdevējs nav grozījis iepriekš minēto tiesību normu un tāpēc kopš ZVPot stāšanās spēkā tā ir palikusi nemainīga. Tomēr anotācijā, kas ir pievienota tiesību aktam un kurā ir norādīts tā pamatojums, attiecībā uz citēto pantu ir minēts: “Šī panta pirmajā punktā ir izsmeļoši uzskaitīti primārie nosacījumi, kuri ir jāievēro (alternatīvi!), lai varētu tikt uzsākta negodīguma pārbaude, savukārt šī panta trešajā punktā kā piemērs ir uzskaitīti tipiskākie negodīgu līguma noteikumu veidi”³. Lai arī minētais apgalvojums nav tieši saistošs tiesām, tas var

¹ 1998. gada 13. marta Uradni list RS [Slovēnijas Republikas Oficiālais Vēstnesis] Nr. 20/1998, ar grozījumiem, spēkā kopš 1998. gada 28. marta.

² 2002. gada 18. decembra Uradni list RS [Slovēnijas Republikas Oficiālais Vēstnesis] Nr. 110/2002, spēkā kopš 2003. gada 17. janvāra.

³ 2002. gada 3. septembra Poročevalec [Ziņojums] Nr. 81/02.

tikt izmantots kā viena no pieļaujamām interpretācijas metodēm (teleoloģiska interpretācija).

Eiropas Savienības Tiesas interpretācija

- 7 Otrās instances tiesa nav identificējusi nekādu skaidru Tiesas skaidrojumu, kas paredzētu izslēgšanas (alternatīvas) attiecības starp abiem iepriekš minētajiem nosacījumiem. Vienīgi gramatiska teksta interpretācija neatklāj šādu nozīmi. 2017. gada 26. janvāra spriedumā lietā C-421/14 Tiesa ir nolēmusi: *“Līdz ar to ir jānorāda, ka Direktīvas 93/13 3. panta 1. punktā, kurā ir atsauce uz “labticību” un “ievērojamu nelīdzsvarotību” pušu tiesībās un pienākumos par sliktu patērētājam, tikai abstrakti ir definēti elementi, kuru dēļ individuāli neapspriestu līguma noteikumu var uzskatīt par negodīgu (spriedums, 2013. gada 14. marts, Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, 67. punkts un tajā minētā judikatūra)”*.

Uz saikni starp abiem šiem nosacījumiem ir norādīts arī šajā 2017. gada 20. jūlija sprieduma lietā C-186/16 fragmentā (kas turklāt ir uzskatāms par obiter dictum): *“Lai noskaidrotu, vai tāds līguma noteikums kā tas, uz kuru attiecas pamatlaieta, **pretēji labticības prasībai nerada ievērojamu nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos**, kas izriet no līguma, un vai tas nenotiek par sliktu patērētājam, valsts tiesai ir jāpārbauda, vai komersants, izturoties pret patērētāju godīgi un taisnīgi, būtu varējis pamatoti sagaidīt, ka patērētājs pēc atsevišķas apspriešanās piekristu šādam līguma noteikumam (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2013. gada 14. marts, Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, 68. un 69. punkts)”*.

Valsts tiesību interpretācija

- 8 Slovēnijas Republikā hierarhiski augstākās instances tiesa ir *Vrhovno sodišče Republike Slovenije* [Slovēnijas Republikas Augstākā tiesa]. Tā ir radījusi *“pastāvīgās judikatūras”* juridisko standartu, kas nozīmē, ka tās nolēmumiem ir *“precedenta statuss”*, kas tos ļoti tuvinā formālajiem tiesību avotiem.
- 9 Saistībā ar strīdiem, kuri materiāltiesisko tiesību normu interpretācijas ziņā ir būtībā līdzīgi šim strīdam, *Vrhovno sodišče* ir atzinusi, ka līguma noteikuma negodīguma materiāltiesiskie nosacījumi ir šādi:

“Tikai tad, ja ir konstatējams, ka banka nav sniegusi patērētājam atbilstošus paskaidrojumus (proti, ja tā nav pienācīgi izpildījusi savu skaidrojošo pienākumu), un tātad līguma noteikumu nevar uzskatīt par skaidru un saprotamu, var tikt izvērtēts arī līguma galvenā priekšmeta negodīgums. Pēdējā minētajā vērtējumā ir jo īpaši jāpārbauda, vai banka ir rīkojusies labā ticībā un vai pušu tiesībās un pienākumos pastāv ievērojama nelīdzsvarotība”⁴.

⁴ *Vrhovno sodišče* [Augstākās tiesas] 2018. gada 25. oktobra rīkojums Nr. II Ips 137/2018, 20. punkts.

“Tā kā atbildētāja kā eksperts banku jomā, slēdzot apstrīdētos līgumus, rīkojās saskaņā ar labas ticības prasību, apstrīdētais līguma nosacījums par valūtas maiņas riska uzņemšanos nevar būt negodīgs Direktīvas 93/13 3. panta izpratnē, to skatot kopā ar ZVPoT 24. pantu”⁵.

Prejudiciālais jautājums

- 10 Šīs lietas apstākļos jautājums, vai direktīva ļauj transponēt tās 3. panta 1. punktā ietvertu tiesību normu valsts tiesībās tādā veidā, kāds izriet no minētā ZVPoT 24. panta 1. punkta, ir būtisks lēmuma pieņemšanai. No faktiskajiem apstākļiem izriet, ka kredītaņēmēja uzņemās visus valūtas maiņas kursa riskus, saskaņā ar kredītlīguma 12. punktu, kas ir formulēts šādi:

*“Kredītaņēmējs apzinās un apstiprina bankai, ka **vienīgi viņš/ viņa pilnībā uzņemas valūtas maiņas kursa risku, kas var rasties valūtu kursa svārstību un/vai bāzes procentu likmes svārstību dēļ.** Kredītaņēmējs tāpat apzinās, ka viņš/ viņa ir pakļauts valūtas riskam, kas izriet no procentu likmju izmaiņām un citiem riskiem, kuri ir atkarīgi no iespējamās tirgus situācijas, kas ir atkarīga no naudas un valūtas tirgus apstākļiem, procentu likmju svārstībām, apstākļiem finanšu tirgū un citiem faktoriem”.*

No citiem faktiskajiem apstākļiem, kuri nav tikuši apstrīdēti, izriet arī, ka praksē šie riski iestājās un tādējādi kredītaņēmējai, lai atmaksātu kredītu CHF [Šveices frankos], kura ekvivalents kredītlīguma noslēgšanas brīdī bija 89 567,83 EUR, 2018. gada 29. janvārī joprojām bija jāatmaksā 72 049,58 EUR, ņemot vērā, ka tai joprojām ir jāmaksā visi ikmēneša maksājumi līdz 2027. gada 31. septembrim, kā arī ņemot vērā apstākli, ka inflācijas ziņā minētajā periodā euro ir bijusi stabila valūta.

Tātad, ja ir atļauts transponēt direktīvu valsts tiesībās tādējādi, ka “godprātības” un “ievērojamas nelīdzsvarotības” priekšnosacījumi ir nošķirti un savstarpēji neatkarīgi nosacījumi, tas nozīmē, ka, lai konstatētu līguma noteikuma negodīgumu, ir pietiekami, ka pastāv izšķiroši fakti, kuri norāda tikai uz viena no minētajiem diviem priekšnosacījumiem izpildi. Šīs lietas apstākļos tas tādējādi nozīmētu, ka tiesām nav jārisina jautājums par to, vai atbildētāja ir rīkojusies godprātīgi, jo ir pietiekams iepriekš izklāstīto faktisko apstākļu kopums.

- 11 Iepriekš minētās tiesību normas, kas ir ietvertas divos direktīvas apsvērumos, kā arī 8. un 8.a pantā, ļauj pieņemt valsts tiesisko regulējumu, kas nodrošina augstāku patērētāju aizsardzības līmeni, bet dalībvalstīm ir jāpaziņo valsts tiesību normas, kuras paredz stingrākus standartus vai kuras paplašina direktīvu transponējošo valsts tiesību normu piemērošanas jomu. Tomēr no pieejamajiem datiem, kuri attiecas uz Slovēniju, nav konstatējams, ka Slovēnija būtu iesniegusi šādu

⁵ Vrhovno sodišče [Augstākās tiesas] 2020. gada 23. janvāra spriedums Nr. II Ips 32/2019, 31. punkts.

paziņojumu saistībā ar nosacījumiem, kas ir izklāstīti direktīvas 3. panta 1. punktā ⁶.

- 12 Tomēr, atbilstoši otrās instances tiesas interpretācijai, šāda paziņojuma neesamība neietekmē valsts tiesiskā regulējuma spēkā esamību; drīzāk ir būtiski noteikt, vai direktīva pieļauj, un vai minimālās saskaņošanas principam un direktīvas mērķiem ⁷ atbilst apstākļi, ka ar valsts tiesību normu tiek izveidotas izslēgšanas (alternativitātes) attiecības starp negodīgu līguma noteikumu esamības nosacījumiem.
- 13 EST spriedumos otrās instances tiesa nav atradusi skaidru interpretāciju, pamatojoties uz kuru varētu izlemt, vai minētās ZVPot tiesību normas piemērošana (interpretācija) atbilst direktīvas mērķiem un nolūkam. Vēl vienu šķērslī veido arī iepriekš minētie *Vrhovno sodišče Republike Slovenije* nolēmumi, kuros direktīvas 3. panta 1. punktā paredzētie divi priekšnosacījumi tiek piemēroti kā juridiskais pamats vai tiek interpretēti kopā (kumulatīvi), kas – ja otrās instances tiesas tēze ir korekta – kaitē patērētājiem, jo tādējādi tiem tiek nodrošināts zemāks aizsardzības līmenis nekā valsts tiesiskajā regulējumā paredzētais. Otrās instances tiesas skatījumā, tādējādi ir radusies situācija, kad, hierarhijā augstākstāvošās vispārējās jurisdikcijas tiesas interpretācijas dēļ, patērētājiem, kuri ir iesaistīti tādos strīdos kā aplūkojamais strīds, ir grūti vai neiespējami aizsargāt savas tiesības, kā tās ir atzītas valsts tiesiskajā regulējumā, kas ir labvēlīgāks patērētājiem. Šāda prakse nav saderīga ar Eiropas Savienības Tiesas interpretāciju, kura, lai arī ļauj valstu augstākajām tiesām precizēt kritērijus, kurus šajā jomā ir definējusi Eiropas Savienības Tiesa, tomēr neļauj tām liegt zemāko instanču tiesām garantēt patērētājiem direktīvas pilnīgu iedarbību un efektīvu tiesiskās aizsardzības līdzekli viņu tiesību aizsardzībai ⁸.

⁶ Slovenia: “National law extends the unfairness assessment to contract terms relating to the main subject matter of the contract and to the adequacy of the price or remuneration, regardless of whether such terms are in plain, intelligible language.”; pieejams vietnē https://ec.europa.eu/info/notifications-under-article-8a-directive-93-13-eec_sl [SLOVĒNIJA Ar valsts tiesību aktiem negodīguma novērtējuma tvērums ir paplašināts, to attiecinot līguma noteikumiem, kas attiecas uz līguma galveno priekšmetu, un cenas vai atlīdzības atbilstīgumu, neatkarīgi no tā, vai šādi noteikumi ir vienkāršā, skaidri saprotamā valodā (Šis tulkojums latviešu valodā ir ietverts Komisijas Pamatnostādnēs par Padomes Direktīvas 93/13/EEK par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos interpretēšanu un piemērošanu, 2019/C 323/04)].

⁷ Šie mērķi ir: nodrošināt patērētāju, kuri parasti ir vājākā līgumslēdzēja puse, efektīvu aizsardzību pret negodīgiem līguma noteikumiem, kurus izmanto pārdevēji vai piegādātāji un par kuriem nebija atsevišķas apspriešanas; veicināt iekšējā tirgus izveidi, minimāli saskaņojot valsts tiesību normas, kuru mērķis ir nodrošināt minēto aizsardzību; atjaunot faktisko līdzsvaru starp līgumslēdzējām pusēm; atturēt no negodīgu noteikumu izmantošanas nākotnē.

⁸ Case C-118/17, Judgment, 14. March 2019, 64: «Having regard to the above considerations, the answer to the fourth and fifth questions is that Directive 93/13, read in the light of Article 47 of the Charter, does not preclude a supreme court of a Member State from adopting, in the interest of ensuring uniform interpretation of the law, binding decisions concerning the modalities for implementing that directive, in so far as those decisions do not prevent the competent court from ensuring the full effect of the norms laid down in that directive and from offering consumers an effective remedy for the protection of the rights that they can derive

- 14 Minēto iemeslu dēļ otrās instances tiesa nolemj apturēt tiesvedību un uzdot Eiropas Savienības Tiesai prejudiciālu jautājumu. Tiesvedība tiek apturēta līdz Tiesas nolēmuma pieņemšanai.

Maribora, 2021. gada 8. jūnijā

[..]

DARBA VERSIJA

therefrom, or from referring a question for a preliminary ruling to the Court in that regard, which it is however for the referring court to determine». [Lieta C-118/17, spriedums, 2019. gada 14. marts, 64. punkts: “Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, uz ceturto un piekto jautājumu ir jāatbild, ka Direktīva 93/13, lasot to Hartas 47. panta gaismā, neliedz dalībvalsts augstākajai tiesai tiesību vienvērtīgas interpretācijas nolūkā pieņemt saistošus nolēmumus par to, kā šī direktīva ir jāīsteno, ar nosacījumu, ka šie nolēmumi nekavē kompetento tiesu ne nodrošināt minētajā direktīvā paredzēto normu pilnīgu iedarbību un piedāvāt patērētājam efektīvi aizsargāt tiesības, kādas tas var iegūt no šīs direktīvas, ne arī vērsties Tiesā ar lūgumu sniegt šajā jautājumā prejudiciālu nolēmumu, kas tomēr ir jāizvērtē iesniedzējtiesai”].